

Barns upplevelser av instabil samhällsvård

En studie baserad på intervjuer med 12 barn i åldern 8-18 år.

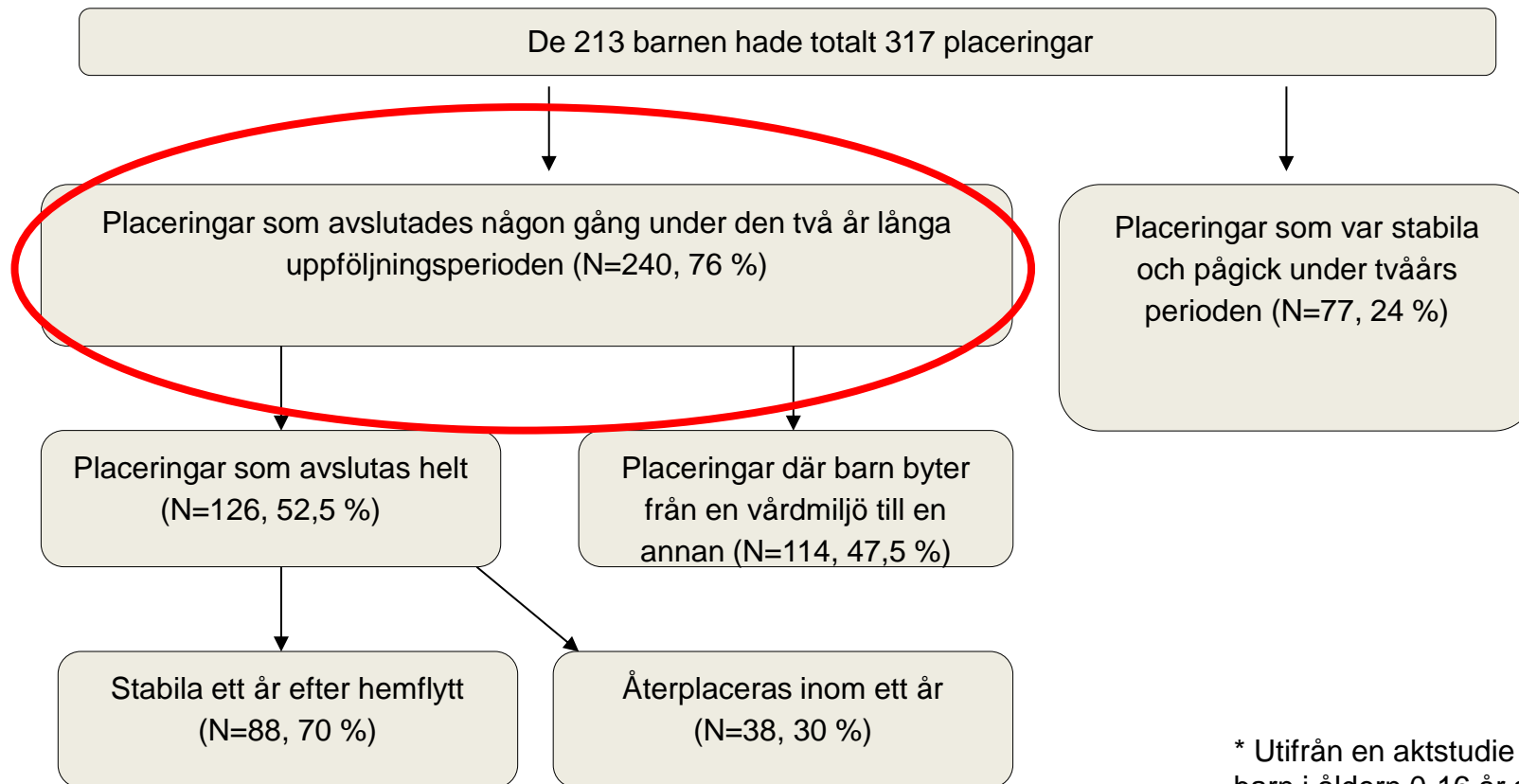
Om *barns upplevelser av instabil samhällsvård* och deras relationer till föräldrar, vårdgivare och socialsekreterare.

Instabilitet i samhällsvård

- *Planerade byten av vårdmiljöer* d.v.s. att barn utifrån en planering från socialtjänsten byter vårdgivare. Kan bero på att barn flyttar från en jourplacering till en långsiktig lösning eller att barn flyttar till en mer öppen vårdform t.ex. från institution till familjehem.
- *Sammanbrott* d.v.s. att vården avbryts plötsligt och oplanerat utan att socialtjänsten planerat det.
- Tidigare forskning i Sverige har främst utgått från socialtjänstakter och studerat instabilitet med fokus på sammanbrott.

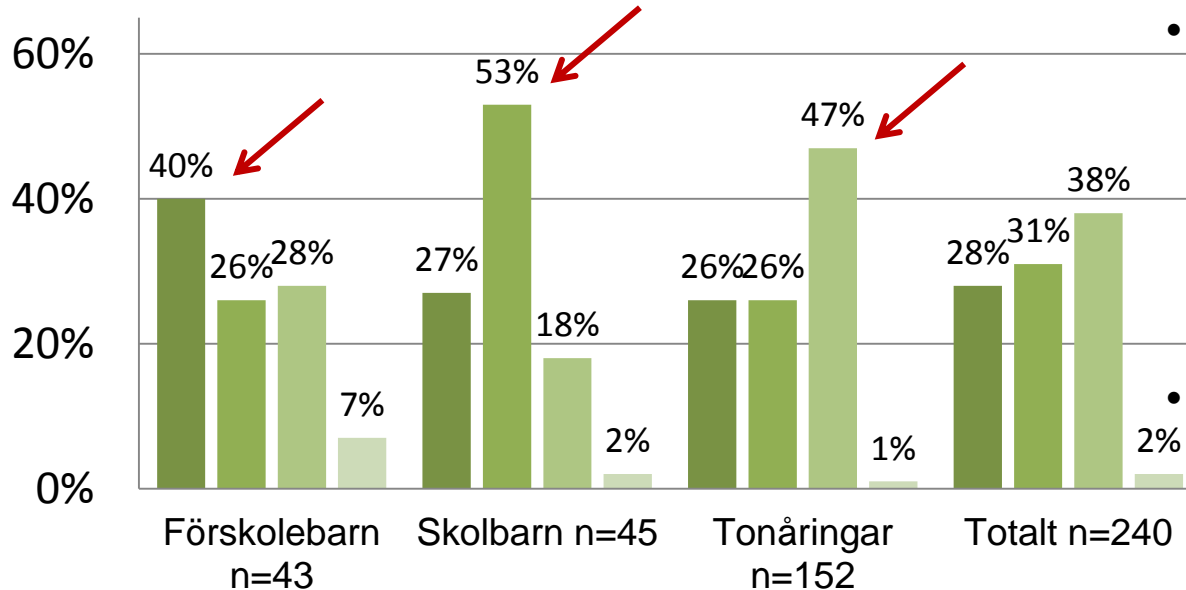

Kort om förekomst av instabilitet i samhällsvård för barn*

* Utifrån en aktstudie av 213 barn i åldern 0-16 år som placerades under 2005 och 2006 i Västernorrlands län.

Kort om förekomst av instabilitet i vård forts. Skäl till placeringars avslut

■ Planerat byte av vårdmiljö ■ Behov av vård har upphört
■ Sammanbrott ■ Annat

- Det finns likheter mellan tonåringar och yngre barn. För båda dessa grupper sker 26 % av placeringarnas avslut p.g.a. upphört behov.
- Med andra ord avslutas 74 % av placeringarna i dessa åldersgrupper av andra skäl.
- För tonåringar är det vanligare med sammanbrott och för yngre barn planerade byten av samhällsvård.

Några tankar att bära med

- Barnens berättelser kan inte likställas med vad som empiriskt faktiskt hänt.
- Studien försöker förstå och analysera barnens perspektiv utifrån en övertygelse om att de kan lära oss något viktigt.
- Att lyssna till hur barnen uppfattar sin situation hjälper oss att förstå vad barnen anser sig behöva och varför barn agerar som de gör.

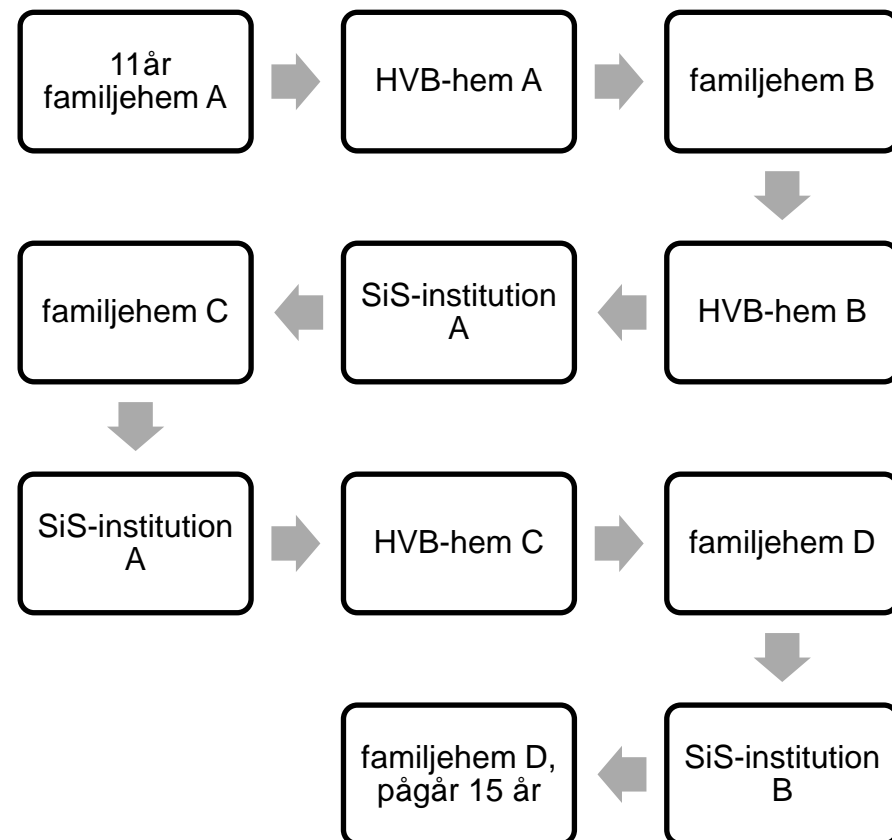
Familjebegreppet är svårt och barnen minns inte alltid sin placeringshistoria

- Familjesituationen är ofta allt annat än enkel för barnen att beskriva och att svara på frågan "berätta om din familj" blir svårt. "Min riktiga eller min fosterfamilj?"

"Det där är inte min familj, jag tycker inte att det är min familj"

"Vår riktiga mamma är Yvonne-mamma"

- Barnen har ofta svårt att minnas sin placeringshistoria men under intervjuens gång minns de.
- Instabiliteten i barnens liv kan, utifrån barnens perspektiv, vara mer omfattande än vi ser i socialtjänstens akter och kan omfatta: flytt inom familjen, hemflytt och konsekvens som straff.

”De har aldrig sagt orsaken till varför det var så bråttom”

- De flesta barn beskriver att deras placering gick väldigt snabbt.
”Det bara gick så fort (...) Vi satt oss i socialtjänstens bil och vi hann inte säga hejdå eller något, vi bara åkte.”
- Barnen beskriver grader av bristande information i de mest extrema fallen förstod barnen inte att de skulle placeras...
”När man kom dit med morsan och så soctanten då liksom 9 bast och tänkte ja men morsan ska väl vara här också näe så vart man lämnad då skulle de åka iväg en fett tung känsla.”
- ...eller vad som är orsaken till placeringen.
”Alltså jag har ju aldrig riktigt fått nån konkret riktig förklaring på varför jag blev placerad första gången. Men vad jag har hört det var att ja att morsan inte ville att det skulle gå dåligt för mig och såhär (...) Näe jag tror nog att morsan tyckte det var jobbigt så fort jag var lite för jag har ju DAMP eller ADHD eller vad man ska säga nu för tiden. Jag var ju sjövildd när jag var lite så jag misstänker att det kan vara lite sånt att hon inte riktigt orka med å kunde uppfylla mina behov på så sätt.”
- Insikt om föräldrarnas problematik innebär inte att barnet förstår att det är skäl till placering.
”Jag var ju jättevan att mamma drack och höll på och festa och sådär med sina kompisar så det var inget ovanligt. Men sen liksom vad var det som hände nu då. Då sa de det är ju vanligt att mamma dricker och så där och vi bara åkte iväg.”

Barnen upplever att bristande matchning får betydelse för instabilitet

- Det snabba förloppet upplevs begränsa möjligheten till matchning.
- Barnen vill att matchningen får ta tid. Går det att få en ångervecka?
”Antingen så har soc eller pappa hämtat mig så har de skjutsat mig dit så får jag träffa dem och såhär kanske fika och sen bestämmer vi att jag kommer dit någon helg och sen när jag varit där någon helg då får jag säga om jag vill bo där eller inte och då sen får jag flytta dit några veckor senare eller någonting. Det fungerar väl bra men jag tycker man borde få mer tid liksom där att det inte bara är någon helg sen måste man bestämma sig för att man vet inte liksom hur de är efter bara en helg så.”
- Barnen har synpunkter på vilken typ av placering de vill ha och uppfattar inte att deras röst blir hörd.
”Jag ville hellre flytta till ett familjehem för det kändes som att det skulle fungera bättre att bo i en familj där det är lite normalare än behandlingshem . Jag tyckte inte att det gav så mycket heller att bo där men det var typ ingen som lyssnade.”
- Barnen efterfrågar att matchningen ska baseras på varje barns specifika barnets behov.
”Lyssna på vad barnet vill och inte bara tänka på vad de tror kommer att bli bra för att de kan ju inte veta vad barnet känner.”
- Att flyttas omkring ställer höga krav på barnens anpassningsförmåga.
”Jag har blivit jävligt, alltså mått jävligt dåligt, blivit jävligt förvirrad bara kommit till nya ställen vet inte hur man ska vara typ och så tappat kompisar. Allt har ju blivit annorlunda. Flytta från familjen alltså ja allting, byta stad”.

Barn i familjehem och på institution vill...

- Bli lyssnad till.
”Hos Sven och Sigrid, familjehemmet där var jag tryggast liksom. Jag kunde känna att de kunde jobba med mig, de kunde förstå mig, de kunde lyssna på mig och det var precis det jag behövde (...) jag kände mig trygg när jag pratade med dem.”
- Få närhet.
”Visa mer kärlek alltså visst du behöver inte säga ja men jag älskar dig som person eller något sånt där utan det räcker med en kram en kram säger mycket.”
- Känna att de behandlas som de biologiska barnen.
”Hon sköter ju hand om oss såhär riktigt som om vi var hennes barn.”

”När jag kom hit då märkte jag vilken skillnad det var för här behandlar de alla likadant så liksom man tänker varför kunde de inte behandla en likadant på andra ställen.”

Barn i familjehem och på institution vill...forts.

- Känna sig uppskattade.
”Dom tyckte det var jätteroligt att ha mig där (...) jag körde mycket traktor och grejer där, hjälpte till att skotta och sådär var väldigt omtyckt.”
- Få egen tid med sina familjehemsföräldrar.
”Vi kan göra saker tillsammans. Ibland kan mamman och jag åka ut och typ shoppa eller någonting bara hon och jag för det är lättare för mig att prata med henne eftersom båda är tjejer och mammor brukar inte vara lika arg.”
- Skratta med familjen.
”Vi skämtar ju väldigt mycket här, liksom alla har samma humor. Man kan sitta och skratta åt någonting, folk som inte ens hör till familjen kan tycka bara va? vad är det som är så kul med det? Då kan vi sitta och skratta åt.”
- Kännas sig trygg och höra till!

Relation till och kontakt med de biologiska föräldrarna

- Barnen har ibland svårt att se att föräldrarnas brist på prioriteringar hör samman med deras problematik.
"Mamma valde ju alkoholen före mig (...) Hon har sagt väldigt fula saker och sånt. Ja hon har inte funnits för en när man har behövt henne fast hon är mamma. Det är hennes uppgift (...) Jag kommer aldrig förlåta henne har jag bestämt...(...) mamma skulle aldrig ha börjat dricka då hade liksom aldrig något av det här hänt."

"Nu får du som ta tag i dig liksom om du vill ha kvar dina barn, annars får dom flytta därifrån. Så håller hon ändå bara på att dricka och dricka som att hon nästan inte brydde sig om oss."
- Föräldrarnas problematik kan försvåra umgänget mellan barn och föräldrar. Några barn väljer att bryta kontakten helt medan andra säger att kontakten blivit bättre.
- Föräldrarnas problematik beskrivs skapa oro hos barnen och fortsätter påverka dem även sedan de placerats i samhällsvård.
"Mamma vill jag träffa oftare ändå för jag är lite mer orolig för henne (...) eftersom hon håller på med droger och sånt så vet man ju inte vad som kan hända och så känns det som att om det skulle hända något skulle man inte få reda på det."
- Att barnen saknar sina föräldrar och har en god relation med dem betyder inte att de vill flytta hem.
- Strukturella problem som avstånd och att familjehem ska ansvara för att umgänget kan försvåra för barnen att träffa sina föräldrar.

Barnens kontakt med sina socialsekreterare

- Socialsekreterare är otroligt viktiga personer för barnen!
- Alla barnen beskrev att det är jobbigt med byten av socialsekreterare.
”Jag har bytt så jävla mycket också det har jag inte heller gillat som när jag väl har fastnat med en socialsekreterare då byter de. Det tycker jag är för jävligt.”
- Barnen vill att socialsekreterarna ska känna ett genuint intresse.
”Man är en av typ hundra alltså för dem. De hinner inte lyssna så jävla mycket och de ja men de känns bara stressad hela tiden och har inte tid egentligen.”

”Alltså vissa visar att det här är mitt jobb och jag jobbar här från tolv till fem typ (...) de ska visa att de verkligen bryr sig att det inte bara är ett jobb för dem. För så kunde jag känna vissa dagar jaha nu har hon semester och hon sa ingenting innan. Nu måste jag vänta två veckor i mitt liv. Nu stannar mina två veckor i mitt liv upp. De fattar inte riktigt det för dem är det bara ett jobb men det handlar faktiskt om att de håller ju på att utreda mitt liv. (...) De borde visa mer respekt för barnet och för familjehemmet. För det handlar ju faktiskt om en människas liv även om det bara är ett jobb för dem. Det är det viktigaste.”

Barnens kontakt med sina socialsekreterare fort.

- Vissa barn ger exempel på hur de uppfattar att socialsekreterare visar att barnen är viktiga genom att lyssna på dem...
"De soc jag har haft de har lyssnat (...) de gör något bra av det alltså de gör sitt jobb bra."
- ...och gå utanför det som barnen uppfattar som ordinarie arbete.
"Jag ska inte ha något med min socialsekreterare att göra längre egentligen men hon har sagt både till mig och mamma så fort det är någonting så är det bara att ringa natt som dag så hon bryr sig verkligen ."
- De barn som inte blir lyssnad till riskerar att tappa tilltron till socialsekreterarna.
"De kommer och hälsar på men alltså för att jag inte vill prata så bestämmer de själv liksom men den gången jag har pratat så har de skitit fullständigt i mina förslag och sånt och bara sagt det som är bäst för dem själv så jag tycker det är onödigt att jag överhuvudtaget är med och säger förslag när jag ändå bara blir ignorerad (...) de tror att en del saker är bäst för mig men de vet inte vad som är bäst för mig de bara tror det. För om de hade vetat det på riktigt så hade jag inte behövt flytta så mycket som jag har gjort."

Att inte trivas i sin placering och behov av stöd även som placerad

- Barn beskriver att de av olika skäl har svårt att komma till rätta i placeringen. Både för att de inte trivs och för att de saknar sin familj.

”Vissa människor alltså man fungerar bara inte ihop med dem.”

”Jag var arg hela tiden, till slut fick inte jag bo där för att jag bråka och sånt där (...) [Varför var du arg?] För att jag saknade min familj.”

- Barn beskriver att deras egen problematik, som är en del av orsaken till att de placeras i samhällsvård, består även när de placerats i vården t.ex. missbruk, kriminalitet och skolproblem.

Flera av barnen upplever institutionsvården som rigid

- Flera av barnen på institution beskriver samhällsvård som ett straff och inte som vård eller behandling.
"Sa man någonting fel till personalen på avdelningen framför någon annan så var de, då var man liksom nu ska du fan få se att du sa det där. Det är ungefär nu ska du ångra dig att du sa det där så ska du inte säga till mig (...) Det räcker med att man har så mycket, mycket problem så sitter de där också och trycker ner en."
- Institutionsvården beskrivs kantad av faser, steg el. dylikt för att belöna gott beteende och bestraffa dåligt beteenden. Det yttersta "bestraffningen" blir isolering och kroppsvisitering.
"Det var typ fängelse, barnfängelse. När jag kom in sa de att jag skulle ta av mig kläderna och allting för de ska visitera och sådana saker och jag vägrade göra det. De fick trycka ner mig och tvinga mig göra det."
- Barn upplever i vissa fall att det inte är viktigast hur de mår utan att de sköter sig.
- Risk finns för en "upptrappningsstruktur" där barn beskriver beteendeproblem kopplat till att de inte klarar av en icke-familjär miljön vilket leder till att placeringen bryter samman och ersätts av en placering med än mer rigid struktur.

Att vara med om missförhållanden

- Såväl barn i familjehem som på institution beskriver missförhållanden i form av fysiskt och psykiskt våld.
"Så hotade han mig och höll på i telefon."
"När han drack då blev han aggressiv både mot sin fru och mot mig."
"De satt ner i soffan och myste (...) medan vi satt uppe och hade typ svintråkigt."
"Det är ditt fel att du sitter här. Det är ditt fel, du betedde dig illa."
- Barnen beskriver hur upplevelser av missförhållanden fortsätter påverka dem.
"Alltså det sätter ju sina spår på ett sätt men man kommer nog över det tror jag åtminstone, efter ett tag. Det här med hoten hur han kunde säga att jag var en dålig person och sånt där det är just sånt som sätter spår man vill inte höra hur dålig man är liksom."
- Barn som har missbrukande föräldrar beskriver att det är jobbigt när familjehemsföräldrar dricker.
"Jag tyckte det var jättejobbigt när han drack för då blev man påmind liksom om hur det var innan och det tycker jag inte att man borde bli utan det är då man ska försöka få en chans till ett bättre liv och då känner man liksom bara ja att det går inte att man vill inte bo där då."

Att agera eller ge upp när orden inte räcker

- Barnen beskriver att de försöker tala om när de inte vill stanna i vårdmiljön men i flera fall upplever de inte att någon lyssnar.

"När jag inte hade några bevis lyssnade de inte på mig. Mina ord var tomma för dem."

- När barn upplever att ingen lyssnar på deras känsla av att vantrivas eller av att utsättas för missförhållanden beskriver de två olika strategier för hur de agerar.

-De ger upp och finner sig i situationen.

"Jag har ändå ett ganska vanligt liv nu så det gör inget om jag inte trivs så jättebra för jag behöver inte vara där jämt liksom. (...) Det är ingen ide att kämpa emot heller. Det är bara ja man kan ju inte göra någonting förrän de är nöjd."

- De agerar ut i ord eller handling.

"Jag mådde sämre och sämre och alltså jag började skära mig då ett tag för soc vägrade lyssna och sen liksom när polisen sa till då börja de lyssna så jag blev så sur för att det känns som att det var det ända sättet att få soc att lyssna att åka fast eller någonting."

Placeringarna avslutas

De 12 barnen hade erfarenhet av 54 avslutade placeringar och kunde ange skäl till 52 av dessa.

34 placeringar avslutades p.g.a. sammanbrott.

15 placeringar avslutades p.g.a. planerat byte av vårdmiljö.

3 placeringar avslutades p.g.a. att vårdbehovet upphör.

Vården avslutas

- Även om sammanbrottet sker plötsligt beskrivs vägen dit som en process där barn uppger att de signalerar till socialtjänsten att placeringen inte fungerar.
- Bristande information, matchning, missförhållanden och beteendeproblem får enligt barnen betydelse för vårdens avslut.
- Beteendeproblem består både i svårigheter som fanns inledningsvis och svårigheter som uppstår under placeringstiden.
- Sammanbrott i släktplaceringar kan få svåra konsekvenser om barnen inte bara mister sin vårdmiljö utan även sin släkt.
”Då fick pappa åka och hämta sakerna och sånt där och jag träffade inte slakten någon för jag bröt kontakten med alla på pappas sida för dom tog släktingfamiljehemmet parti och då känner jag att jag vill inte ha någonting med dom att göra.”
- När barnen använder normbrytande beteende för att de vantrivs finns en risk att endast deras beteende blir den synliga orsaken till placeringens avslut.
”Jag rymde ju för att jag inte ville vara där. För att jag mådde så jävla dåligt där så då hade de väl kunnat lyssna mer och kanske gjort något åt det.”

Vården avslutas forts.

- Barnens önskan om kontakt efter avslutad placering är individuell men alla uttrycker en tydlig önskan och flera upplever inte att det finns någon planering kring detta. De flesta vill ha ett avslut oavsett vad som hänt och även om barnet initierat ett avslut kan det vara svårt för barnet.
”Det var tungt det också för man hade ju byggt upp en alltså kontakt med dem och det. Det var ju skitsvårt att kunna lämna dem.”
- Att flytta innebär också att flytta från ”fostersyskon”.
”Familjehemmets dotter fick jag ett brev av när jag flyttade och då hade hon skrivit att hon fick inte ha kontakt med mig för sina föräldrar men då skrev hon att hon var så ledsen för att jag hade flyttat.”
- Barn beskriver två perspektiv i ena fallet att de flyttas och i det andra att de måste agera för att undkomma en placering de inte trivs i.
”Om bara jag hade velat flytta därifrån då hade jag inte fått gjort det men om de säger att jag måste flytta därifrån då måste jag.”
- Konsekvensen av en flytt är kopplad till barnens relation till vårdgivaren och därmed kan ett planerat avslut ibland upplevas värre än ett sammanbrott.
”Jag fick vara där tillfälligt men där trivdes jag jättemycket så man blev liksom lite ledsen när man flyttade därifrån för där var det enda stället jag riktigt trivdes på och så.”

Hemtillhörighet hos barn som flyttas omkring kan finnas i den biologiska familjen, vårdmiljön eller i värsta fall inte alls

- Den biologiska familjen ” *Jag har en önskan att komma hem.*”
- Familjehemmet ”*Visst jag har tänkt många gånger att jag verkligen vill flytta härifrån. Jag vill inte vara kvar och då fick jag åka till en familj som jag kunde ha som kontaktfamilj men när jag kollade på dem då känner jag bara gud det är mycket bättre hemma [i familjehemmet]. Efter det då har jag tänkt att jag skulle inte klara av att flytta ifrån dem för de känns precis som en familj.*”
- Ingen hemtillhörighet ”*Ett helvete alltså man kände sig inte hemma. Man kände sig inte trygg liksom. Man kunde liksom inte lita på någon längre. Det kändes bara som att det inte gick.*”

Instabilitet som reproduceras

Barnens snabba väg in i vården och deras känsla av bristande hänsyn till deras upplevelser riskerar att leda till snabba avslut som i sin tur måste lösas snabbt och en spiral av instabilitet riskerar att skapas.

Barnen kan "lära sig ett beteende" som reproducerar en flyktig tillvaro d.v.s. om ingen hör deras protester men de får som de vill om de agerar ut riskerar de att lära sig att normbrytande beteende är den framkomliga vägen.

Instabiliteten riskerar att skapa bristande kontinuitet av stabila vuxna och en otrygg tillvaro

Barnen beskriver att de vill ha nära relationer men det kan bli svårt när de biologiska föräldrarna har problem, barn flyttar mellan vårdgivare och socialsekreterare byts ut.

”När man bor hos föräldrarna då vet man att man inte kommer att bli placerad någonstans när man bor i fosterfamilj såhär då tänker man alltid, man har alltid typ en tanke i huvudet att man kanske inte bor här så länge för de kanske inte vill ha en efter ett halvår. Så man har alltid det som man tänker på och det brukar kanske vara i typ ett halvår eller någonting och sen kan man inse att jag kanske bor här längre.”

”Alltså det skulle påverka vem som helst men jag har blivit starkare på ett sätt men de vuxna säger oftast att jag har blivit för stark att jag inte låter folk komma in i mitt liv. För att jag är väldigt såhär rädd att om man verkligen trivs i en familj och sen säger de bara att du måste flytta då känner man bara att man kommer att bli sårad och så och då har jag ofta byggt som en mur och liksom varit mest på mitt rum och så. Så om de säger någonting att man ska hitta på någonting då vill jag inte vara med för jag vill inte liksom att jag ska trivas där eller någonting (...) Då om man börjar trivas då kanske de säger vi orkar inte vara familjehem och så eller att man inte kan bo där något mer för att det är något som har hänt”

Något om vad vi kan lära oss

- Barn i samhällsvård behöver själv definiera vilka personer som är viktiga för dem.
- Barn behöver involveras i matchningsprocessen och, i den mån det går, bör snabba och tillfälliga placeringar undvikas.
- Barn i samhällsvård kan behöva extra stöd för att hantera både föräldrars och egen problematik samt hantera känslan av att vara placerade.
- Instabilitet kan bestå av både sammanbrott och planerade byten av vårdmiljöer.
- Barn behöver återkommande få information om sin placeringsorsak, sina rättigheter, sin placeringshistoria och socialtjänstens planering.
- Barns signaler om att de inte vill stanna i en vårdmiljö bör tas på allvar.
- Barn bör få stöd i att planera för kontakt med vårdgivare de flyttar från.
- Vuxna bör ta hänsyn till att barns relationer till föräldrar, tidigare vårdgivare och tidigare socialsekreterare kan påverka deras sätt att agera i nya relationer.
- Barn vill ha nära relationer till trygga vuxna.
- Ta del av barnens perspektiv.

Tack!

Viktoria Skoog
070-5236058
viktoriaskoog@y.komforb.se
www.fouvasternorrland.se

